

1

MINNEN FRÅN GÅRDA.
(1910 - 1920 talet).

Nedtecknade av Berta Magnusson född på Gårda år 1906.

Till flydda tider återgår
min tanke än så gärna.....

Det var nog inte så lätt att vara ung förr heller, men det var nog bättre än nu för ungdomen som växer upp, nu när agan och katekesen är borta ur skolan. Men dem hade vi respekt för. Då fanns varken porr eller sex att mata de unga med och hur barn blev till fick man lära sig själv. När jag var 15 år trodde jag fortvarande på storken, men så frågade jag en grannfru som nyss fått barn. Hon sa att dom kommer nog ut där dom stoppar in dom. Det var min sexualundervisning för jag hade ingen mor att fråga. Hon gick bort i en ålder av 37 år från oss tre barn i åldern 6, 8 och 10 år. Men vi hade en underbar far, nykter, skötsam och arbetsam så vi kände inte saknaden så tung.

Men barn var grymma många gånger på den tiden med. När det var någon som slog oss ropade vi på mamma och då sa dom: "Haha, du har ingen mamma". Då kändes det bittert.

Skoltiden var kort. Vi gick i 6 år, 2 år i småskolan och 4 år i folkskolan. Då var man 14 år när man slutade. Sedan gick man och läste för prästen som det hette på den tiden. Så var man tvungen att börja arbeta på någon fabrik. Det fanns många sådana att välja på ty på Gårda fanns det ju på den tiden många olika slags fabriker t ex inom textilbranshen.

I det hus på Gårdavägen som jag bodde i då, var jag född 1906 och där växte många barn upp. Vår husvärd hette James Svensson och han var alla tiders värd. Han tyckte om barn så barnfamiljer var alltid välkomna i hans hus. På 17 familjer fanns det minst 50 barn, så lekkamrater fattades inte.

Jag minns fru Samuelsson, en snäll och arbetsam mor med många barn. Hon gick ut med Morgon-Posten på morgonen och bakade i ett bageri på eftermiddagen. Hon bakade bröd hemma också och vi fick alltid en kaka av henne. Den slogs vi om när vi skulle dela, den var god att äta utan smör eller pålägg.

Det var väldigt ont om mat 1914 - 1918. Det fanns inget att köpa, allt var ransonerat. Folk hade gott om pengar men det hjälpte inte. Man fick tilldelat det man skulle ha och därmed basta. Vi fick ofta äta rovor och salt makrill. Men en gång i veckan fick vi köpa blodpudding i Livsmedelskommissionens lokal i SödraKustbanegatan 41. Vi fick stå i en kö som ofta var mycket lång., det gick inte att gå in två gånger - då blev man utmotad om man blev igenkänd. Banvaktare Larssons tös Eva var även biträde i denna affär.

Bröderna Kanold var snälla. Dom bjöd många skolbarn på middag i sitt marketenteri varje dag. Även jag var där.

Det fanns ett skolbarnshem vid Blekallén som en syster Elin förestod, fröknarna Gertrud och Elin lagade två mål god mat till oss, men dit fick bara sådana barn komma som inte hade någon pappa eller mamma.

På jul fick vi komma till Gårdabo som låg bredvid på samma gata, där var det fest och vi fick julklappar, men inga leksaker utan nyttiga ting såsom vantar, strumpor, byxor och dylikt. Trätöfflor fick vi hämta på en lapp från överlärrare Lars Andersson i Gårda gamla skola och prova ut dem i Carlssons specerieraffär som låg på Fabriksgatan 5. Trätöfflor och ett rent förkläde var vår skoldress på den tiden.

Örgryte som vi hörde till på den tiden blev ju senare införlivat med Göteborg. Vi fick elljus 1919, förut hade vi fotogenlampor. Så fanns det gaslyktor på gatorna som tändes och släcktes varje dag av en man med en liten stege. Honom kallade vi "Lykttändaren".

Det var lugnt och stilla på Gårda förr. Inga bilar bara hästar och det fanns många åkerier då. Man tyckte det var söndag jämnt. Man vågade att gå över gatorna hur som helst. Vi hade kalla vintrar och varma somrar. Vi gick barfota från april till oktober. Många badade i Mölndalsån, det var renare vatten då. På vintern gick vi på skridskor där. Det låg klappbryggor lite här och var där man skurade mattor. Vi gjorde små bönor av ett par skridskor med några bräder över. Men vi fick inte åka i liden, då tog polisen dem ifrån oss. Det kostade 25 öre att få dem tillbaka men för det mesta gick dom till ved i Gårda polisstation. Men det var snälla poliser på Gårda, dom hade humorns gåva, så vi var inte rädda för dom. Men vi höll ju oss i skinnet och gjorde inte så fasligt med rackartyg.

Det fanns inte så många nöjen på den tiden. Det fanns två biografen, Svea på Hvitfeltsplatsen och Alhambra i Arkaden. Det var levande musik och satt man på första bänk kunde man riskera att få stråken i ögat. På Svea satt slynklar och kastade snusmobbor på duken så då såg vi inte så bra.

Vi hade ett nöje till, att gå utefter ån till Liseberg utställningsåret 1923. Då var det upplysta minareter och fina fyrverkerier. Fina tummelplatser fanns det i Skårslund, Tomtängen och Valanders äng. Där var det tivoli och dansbanor. Dit ungdomen och dansade. Det var modernt stora hattar då. Var gång jag ser en stor hatt så kallar jag den för Gårda dansbana.

Det fanns original då också. Jann-Olle gick omkring med en korgbarnvagn och köpte tomflaskor. Vi fick 1-2 öre styck om vi hittade några. Så var det en som kallades Töse-Ludde, han stod utanför fabrikerna och tittade på töserna när dom slutade och lappade dom på handen, men han var oförarglig.

På vår gata fanns en skomakare som hette Jøhansson men han kallade sig för "Guldpjäx". Han hörde dåligt. En gång hade han köpt en pantlapp av en man för 2 kronor, den skulle vara på en fiol. Men när Guldpjäx skulle lösa ut den visade det sig att lappen var utställd på en kjol. Han blev arg för han ansåg sig lurad. Mattsson hette pantlånaren och det diktades en sång om honom som gick så här:

Skynda till Mattsson
han har dig kär,
Du får en femma för nocken
som Du bär.
Du bjuer en tia men kan ej få,
Mattsson han ber dig gå.

Fattigt var det för de flesta. Många barn men de har blivit bra medborgare. Förr fanns det inga förmåner, ingen allmän sjukkasse, inga barnbidrag. Man fick betala på KK men nu får man betalt för att ligga där. Men många är inte nöjda ändå, men det var man förr. Man fick rätta mun efter matsäcken. Det var ingen att tävla med, alla satt isamma båt. Men om fru Johansson nu skaffar sig en bil så måste fru Andersson ha det med. Det är en tävling i allt.

Världen har gått fram med stormsteg och det är knappt man hinner med. Nu ska allt rivas, gamla idyller försvinner. Nu rivs snart Gårda med alla dess minnen, så det blir nog inga mer barn som växer upp där.

Våran kåk den låg på Gårda
uti många herrans år,
som vi försökt att vårda,
det nog satt sina spår.

Vi var många barn tillsammans
och höll ihop i vått och torrt,
men nu är det slut på fröjd och gamman
nu skall hela klabbet bort.

Nu är det slut på gamla tider,
nu är det färdigt inom kort,
nu skall hela rasket rivas,
nu skall hela rasket bort.

Så jag tar farväl
och stora tårar rullar på min kind,
nu är det slut på gamla tider,
snart går hela Gårda i himlen in.

Vi har en förening som heter Gamla Gårdaflickor. Den bildades 1945 och har 150 medlemmar. Vi var alltid på Odinslund förr men har nu lokal i Munkebäcksskolan där vi samlas en gång i månaden för möten, fester och resor. Vid jul bjuder föreningen in 50 - 75 gamla med anknytning till Gårda på fest och underhållning. Så får dom en kvarts kilo kaffe med sig hem. Vi har Lucia, bagare och tärnor. Jag har diktat en sång som signaturmelodi: (Melodi: Anna och Alfred):

När kvällen kommer och bjuder vila
ses många flickor till Gårda ila
för att få mötas en liten stund
uti det vackra Odinslund

Vi är ju gamla, men ej till sinnet
vi måkas här för att vårda minnet
av våra sorglösa barndomsdar
och hur livet i vår ungdom var

Det är så roligt att då få råka
på barndomsvänner och med dem språka
om det gamla som var en gång
och kanske sjunga en liten sång.

Ibland vi reser och har så roligt,
då är humöret så ljust och soligt
Då vi glömma att åren flytt
och vi blir unga igen på nytt.

Ja må vi mötas i fröjd och gamman
och många år till få vara samman
I en vrå av vårt långa land
som binder samman med starka band.

Vid Örgryte gamla kyrka var det förr en bäck som porla och rann men den är borta nu. Där pastorsexpeditionen låg förut, reser sig stora hus nu. Det heter Prästgårdsängen och på andra sidan ligger Skogshyddan där vi fick vara på dagarna innan vi började skolan, och få mjölk och en bulle och rulla oss i backarna. Tänk så enkelt allt var på den tiden. Man tog dagen som den kom och förnöjd var man med det lilla man hade. Så gick man ofta ärende för gamla

och fick 1 eller 2 öre, fick man 5 öre var det storslaget. En strut karameller för den slanten är inte något värde nu.

Jag minns Rantorget. Där stod dom och sålde på lördagarna frukt, potatis och grönsaker. Då var det liv och rörelse där. Många hästar att se på. Det en fru Blom som stod där och sålde trikå, byxor, livstycken, strumpor och vantar. Och på Dämmevägen låg en missionskynka det sista men den brann ner, men före den låg det ett barnhem där, Partille barnhem hette det.

På Gårda var det en fiskhandlare som körde omkring med häst och kärra. Han hette Olsson. När han kom in på gårdarna sjöng han samtidigt som han ringde med sin klocka:

Ska` de` vara gädda,
ska` de` vara skädda
ska` de` vara levande fisk
som sprallar, trillerill

Det fanns en bagare Larsson på Fabriksgatan som bakade gott bröd, särskilt kakor för 10 öre, dom var goda. I Nordströms charkuteri hade dom knäckwurst 25 öre för stora korvar, dom var också goda. Men nu är snart alla våra barnomsaffärer borta och deras innehavare också. Men man längtar ibland tillbaka till barndomens skola och goda knäckkakor för 1 - 2 öre hos Anderssons speceriaffär intill skolan.

Det var en man som gick omkring på Gårda och sålde kramvaror. Vi hade så roligt åt honom när han kom. Så här sa han och så vaggade han när han gick: "Kängesnören, skokräm, alla sorters knappar, luskammar, redkammar, papper och kuvert.

Förr var det många som bodde i källarvåningarna, de låg i jämnhöjd med marken och man kunde stå utanför se rätt in. Vi gick ibland och tittade på ett gammalt par på Fabriksgatan. De satt alltid på sängkanten och letade efter loppor när de skulle lägga sig. Det fanns mycket ohyra förr i världen. Vi hade kackerlackor i spiskupan. Vi tänkte på en tidning och kastade upp och då dröste dom ner i spisen och blev uppeldade, Så var det pankor om nätterna, man måste ha lampan tänd för att ej bli uppäten. Dom kom inte fram när det var ljust. Löss i håret hade många. I skolan framför mig satt en flicka, hon var mörk och man kunde se de vita lusen mot det svarta. Ibland satt jag och stirrade på dessa så fröken fick fråga två gånger innan jag svarade. Men nu är det bättre med renligheten. Nu har ju de flesta bad hemma. När vi gick i skolan fick vi gå en gång i månaden och bada med fröken i badhuset i Olskroken. Men vi hade två utomhusbad som vi gick till under sommaren. Det ena låg vid gasverket och hette Udden, det andra låg på Hultmans holme. Båda är borta för länge sedan.

Från Gårda gick en bro över till Kärleksstigen och där fanns bostadspaviljonger som vi kallade Negerbyn. Intill låg Burgårdens koloniträdgårdar. Där var så vackert på sommaren och många gårdabor hade koloni där. Uppe i parken var det en buskteater. Jag kommer ihåg att Ruth Holm och Åke Grönberg var med i pjäser där, det var så roligt. Vid Levgrensvägen fanns många gamla fina villor, i en av dem bodde professor Jägersköld. Det finns inte något kvar av det gamla nu. Hasselblads charkuterifabrik vid Levgrensvägen gjorde god korv. Vi gick dit och köpte sprucken korv billigare, men vad god den var. Man var ju hungrig jämt som barn, så man tillvaratog varje tillfälle att få lite extramat.

Jag minns under första världskriget när det var ont om mat. Vi var fem barn i 10 årsåldern som gick och tiggde mat i Järnvägshuset vid Heden. Vi fick några potatisar här och var, ett glas saft och en bulle på ett annat ställe, så delade vi det när vi gick hem. Järnvägare hade det bättre, dom kunde ju köpa något av bönderna när dom åkte tåget, både potatis och mjöl.

Det hände ibland små episoder som man kunde skratta åt. Det var i vår gård en man som skulle dränka sin katt. Han var gammal och lade honom i en säck och kastade den i Mölndalsån. Men han lade ingen tyngd i så katten rev hål på säcken och sam i land och hemma var den före honom och satt på trappan men då sa han "Du får väl leva tills du självdör".

Jag minns en man från Gårda som hette Altin Lindkvist och som blev ihjälsparkad av en polis i arresten. Det skrevs en visa om honom men jag kommer endast ihåg första och sista verserna:

Det har hänt något gräsligt i staden Göteborg
som har en gammal moder orsakat bitter sorg,
ty hennes son blev tagen en kulen vinterkväll
och av polisen insatt uti en dyster cell.

Det är ju synd om modern som står vid sonens bår
hon säkert har för honom fällt mången sorgens tår
Och skam det är för kånen att ha en så'n polis
som kan behandla människan på ett så'nt förfärligt vis.

Jag minns även Kärnaolyckan (1923 eller 1924) där några gårdabor omkom. De flesta arbetade på Markens fabrik och hade utflykt med en buss. Bussföraren hade druckit innan de skulle åka hem och körde emot tåget vid Kärna i Halland. Det gjordes en visa om denna händelse men jag kommer bara ihåg tre versar:

Den blomstrande mö som var med på den färd
som blev Dig en resa till en annan värld,
Du finnes ej mer, men ditt minne står kvar,
och skall ej förblekna till min ålders dar.

Chaufför eller bilman ett ord av mig hör,
var nykter och varsam och se dig väl för.
Tänk på vilket ansvar som vilar på dig
ty farofull, ojämn är ofta din stig.

Nu slutar jag härmed min sorgliga sång,
vi glömma nog snart inte händelsens gång.
Men hoppas att ödet nu milt på oss ser
och aldrig en sådan olycka mera sker.

Förr på jul gick det stjärngossar till familjerna i Gårda och sjöng och hade klätt ut sig till kung Herodes och Judas m m de sjöng:

Goder afton här inne både herre och fru
goder afton här inne både herre och fru
vi önskar Eder alla en fröjdefull jul,
vi önskar Eder alla en fröjdefull jul.

Gustavs spira, Sveriges djupa dalar
Gustavs spira väcker alla slag.
Hurra för monarken Gustavs spira parken

Under, dunder, blixten blå,
så leva vi som svenskar och dricka Oscars skål,
för Oscars skål ska vi dricka och svärja därvid
för Oscars skål ska vi dricka och svärja därvid
så länge blodsdroppar äro varma i oss,
så länge blodsdroppar äro varma i oss.

Och få vi inga pengar alls uti vår pung,
då gungar vi golvet tre gånger om.

Men pengar fick de var de kom - 9 stycken skarpt målade och utstyrda på alla vis. Det var roligt.

Men så fanns det allvarliga stunder med, när det t.ex. var någon död i huset och det bli begravning . Det var högtidligare på den tiden. Först kom likvagnen med pryddlig kusk, sedan droskor dragna av hästar. Så strödde man ut granris från uppgången och ut på gatan, så kom det alltid ut någon svartklädd dam med vitt förkläde och med en bricka och bjöd på ett glas vin, bakelse och karamell i vackert krusat papper. Nu går det ju mycket enklare till.

Under 1918 när spanska sjukan gick så var det många i vårt hus som gick över till det stora okända. Vi kände alla saknad för vi var som en stor familj i med och motgång lika. Nu är det stress och hets utan like, ingen hinner att umgås. Är man sjuk får man sitta där och vänta tills det ringer eller kommer någon och hälsar på. Det är svårt att bli gammal och bortglömd. Men gamla blir vi ju alla om vi får leva. Här är en dikt av mig:

När jag var ung var jag oför-vägen,
jag trodde ej songer fanns för mig
Jag trodde rosor var strött på vägen
som kallas för livets stig.

Men sorgen mötte mig snart nog i världen,
det var när moder min kära dog.
Jag följde henne på den sista färden,
det dröjde länge innan jag log.

Nu är jag gammal och ser mig tillbaka
på vägen som kallas för livets stig
Mycken glädje jag fått försaka
rosor kanske ej fanns för mig.

Det finns rosor och törnen bland dem. Men man kan plocka bort törnena och så är det idel rosor. Man får leva efter det och hålla humöret uppe, för har man haft det svårt någon gång så har man tänkt att det finns de som har det värre.

Förr i världen var det en tidning som hette Minareten och den som gav ut den hette Martin Andersson. Han skrev alltid om händelser och tragedier. Det var en flicka från Gårda som kom till ett fosterhem i Hållta och blev så illa torterad på kroppen av en kyrkvård. Hon var bara 9 år och hette Hjördis. Så livet är inte lätt för alla människor. Det finns sådana som bara är komna till världen för att lida. Och är det barn är det värre, för de kan ju ej försvara sig.

På Gårda fanns en tidningsförsäljerska som hette Klara. Hon var småländska och var känd över hela Göteborg, hon stod lite varstans i stan och sålde. En gång var det en fin herre som fick en tidning som var trasig, så han påpekade att den var sprucken. Ja det är jag med svarade Klara rappt och försvann. Hon hade humor.

Uppe i Ranängsbergen som hörde till Gårda då eller Örgryte rättare sagt, bodde en man som kallades "Rättate". Han hade först ett litet hus på ett rum och kök, men var gång han skulle betala skatt byggde han till en lägenhet för att slippa undan skatten. Det blev ett stort hus med tiden., utbyggt på alla håll och kanter. och han sa alltid att han bara skulle rätta till huset lite. Det blev ju litet konstigt med tiden. Det fanns ju inte då sådana förordningar som nu. Folk fick bygga och bo som de ville. Byggnadstillstånd fanns ju inte.

På Örngränd fanns ett hus som kallades Tolvmannahuset. Det hade tolv ägare, Och i huset intill Gårda polisstation, bodde bara sådana familjer som hade sina män i brandkåren.

Så var det Knodda och Knickknack, två kompisar som gick omkring på Gårda. Knodda hade alltid stövlar på sig, därav namnet. Knickknack pratade genom näsan. När de hade mönstrat och möttes frågade Knodda "Vart kom du?" och då svarade Knickknack "Flottan". "Men vart kom du" sa Knickknack, "Kväberg",

sa Knodda, "Ja dit kommer alla böner" sa Knickknack. De var så där småroliga men de gick som två parhästar sedan, den ene i grå uniform och stövlar och den andre i flottans mundering.

Så fanns där ett torpställe ovanför Dämmevägen invid berget. Där bodde Rosvall. Det var så lågt i taket så de fick äta pannkakor och knäckebröd varenda dag. Men de hade en gris och en liten tös gick till sin mamma och frågade om Rosvals gris äter vad som helst. Ja då, den äter allting. Då tog hon tvålen med sig och gav den åt grisen och hennes mamma undrade vad tvålen tagit vägen. Men tösen vågade inte säga något förrän långt efteråt, men då sa hennes mamma att det fläsket vill jag inte äta för det smakar nog tvål. Jag vet inte om grisen tog någon skada.

För 50 år sedan vardet bostadsbrist. Då fick folk bo i Exercishuset på Heden. Där var avdelade bås och likadant i Kugghjulsfabriken i Gamlestaden som Kullagerfabriken ägde, det var litet och trångt för många. Sedan kom kv Tonfisker till, ett kvarter i Gamlestaden som fortfarande finns kvar men är moderniserat och fint. Nu byggs det så fint att folk inte har råd att hyra. Många vill ha halvmoderna lägenheter till rimligt pris, man skall ju ha mat också. Pengar är inte allt, man skall ju trivas också. Men trivseln i världen är borta, man vill bara ha mer och mer, nu finns det bidrag på bidrag men folk är ändå inte nöjda. Hur skall detta sluta?. Var är felet?. Jo förnöjsamheten saknas och den fanns förr. Tänk bara på första maj, när man gick till Heden och tittade på demonstrationen. Vilken vacker syn, flygande fanor och klingande spel. Och nyktra, fina arbetare i långa rader. Då var Heden fullt av folk kring tre talarstolar. Och det gick lugnt tillväga. Var och en gick hem till sitt sedan utan intermezzon.

Vi på Gårda hade långt till spårsvagn, post och apotek, så det är väl inte så underligt att lederna är utslitna när man blir gammal, så mycket som man har gått i sitt liv. Många fick reumatism i ben och armar på grund av dåliga bostäder. Men för många friska var det en viss charm över det hela när man eldade i spis och kakelugnar. Vilken idyll! Men nu finns ju alla bekvämligheter i de nya husen, två WC till och med - vad det nu skall tjäna till. Man bodde enkelt förr, dess på gården, en lång låda som gick på hjul. Det kom en bonde med häst och dyngkärra och hämtade en gång i veckan och drog ut den där lådan. Vi barn kallade honom "Gödselkalle". Han hörde dåligt och vi drev med honom ibland. När han kom så gick vi upp på vinden ovanför och smackade på hästen som gick när han skulle lägga skit i kärran och i stället la bredvid. Men vi satt däruppe och skrattade. Han såg oss aldrig. Det var ett oskyldigt nöje tyckte vi då.

Det fanns råttor på dasset. Det var en fru i vårt hus som var så rädd och när vi såg att hon gick dit, smög vi oss till det bredvid och satt tysta som möss. Så rev vi litet på bänkklocket och då sprang hon ut och ropade att det var råttor, vi vågade inte ge oss tillkänna, men vi hade roligt. Det var ju oskyldiga spratt mot vad som görs nu, det var ju intet ont menat.

Det var en gubbe som alltid gick och plockade ved. Han var litet konstig och pratade för sig själv. När vi såg att han gick till första dasset, gick vi på det andra och satt och fnissade tyst för att inte röja oss. Var gång han släppte sig sa han: "Den var fin du, lägg den i säcken".

Vid Gårdabron vid Gårdavägen fanns ett hus som kallades för Bobinen och på andra sidan låg en stor vit villa som en tysk bodde i. Han hette Durfer. Han hade stora påfåglar i sin trädgård med så vackra färger, mycket grönska, och vackra blommor.

Det fanns många fina trädgårdar utanför husen förr och efter åkanten låg många små idyller. De låg nästan ute i vattnet, så det var mycket råttor där. Men nu är allt borta. Vid Kobbarneväg som det heter nu, låg många fina villor. Där bodde en doktor Rydelius, i en stor fin villa, så vi kallade vägen för Rydeliusvägen.

När jag var 14 år gick jag och läste i Västra Frölunda och konfirmerades i Askims kyrka. Jag hade plats hos en bondfamilj i Långedrag, så jag tjänade själv ihop till mina konfirmationskläder. Men man fick arbeta som en fullvuxen, upp tidigt och lägga sig sent. Rensa stora åkrar med grönsaker och stå på Kungstorget och sälja. När jag skulle gå till prästen kom jag försent varje gång, men kyrkoherde Frank var så snäll, han sa aldrig något, han förstod att jag hade lång väg och aldrig fick gå i tid.

Jag hade väldigt lätt att fatta och behövde aldrig läsa mer än en gång på läxan så att jag kunde den. Tänk vad många ungdomar har det bra nu för tiden mot förr. Det var många som hade läshuvud men det var dyrt att studera och det hade man inte råd med.

Nu är det över 40 år sedan man gifte sig, har barn och barnbarn. Tiden har gått fort och mycket har man upplevt, både ont och gott. Men ett som jag alltid levt efter är att aldrig vara snål. Min mor sa alltid: "I en knuten näve kommer det aldrig något gott, för ger man så får man igen dubbelt".

Det hände mig verkligen så en gång. Min flicka var 2 år. Så kom det en barnsvän hem och frågade om jag hade en kappa till hennes ettåriga flicka. Hon fick en kappa och en mössa av mig och eftermiddagen samma dag, kom en skolkamrat till mig hem med två kappor och två kråkor efter hennes flicka. Så där kan man se att det är tur att ge.

En gång hade jag inget att äta hemma och jag önskade att jag hade en kopp och dopp. Jag hade inte hunnit mer än önska förrän det knackade på dörren och utanför stod en barndomsväninna och en annan fru. De hade med sig kaffe, dopp, gräddor och smörgåsar. Vilket kalas det blev den gången då jag blev bönhörd.

Vi bodde i ett litet hus bakom Västra kyrkogården då. Det är borta nu, men vi satt på ängen i solen och hade trevligt. Så bröt andra världskriget ut. Det fanns mat att köpa men då hade folk ont om pengar. Min man låg ute $3\frac{1}{2}$ år i militärtjänst i tre stapper. Det var besvärligt många gånger men allt fick ju gå sin jämna gång. Man var ju inte bortskämd precis. Nu är jag för-värkt och led-bruten. Jag har en väninna som kommer till mig varje dag och går ärenden. Hon är så snäll och hjälpsam. Tänk om alla människor var sådana som hon.

Det är inte roligt alla gånger att sitta överksam när man är van syssla med något. Jag har en så snäll och uppoffrande man, annars hade det nog inte gått i längden. Han hjälper till med allt fast han arbetar på dagarna. Han sköter hem och allt, så jag är verkligen nöjd och tacksam, men man visar det inte så ofta, för man blir nog litet grinig, när man känner sig utsliten och värdelös och har förtidspension. Men för det mesta brukar jag ha ett gott humör och det måste man nog ha i denna kalla och hårda värld som vi lever i. Men man vill hänga med så länge man får.

BERTA

Bertas minnesanteckningar är upptecknade och renskrivna av Holger Wedin i Kals Åden, Göteborg den 20.9.1972.

Då den kopia som vi fick från Holger Wedin var i mycket dåligt skick och ej var lämplig för reproducering, skrev Algot Olofsson, med benäget tillstånd av Berta Magnusson, ett nytt original. Detta trycktes i 300 ex varav 150 ex till Gårdapojkarna och 150 ex till Gårdaflickorna, i mars 1974.